

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی

رساله برای دریافت درجه دکتری (Ph.D)

گرایش: مدیریت و برنامه ریزی در تربیت بدنی

عنوان:

عوامل موثر بر مشکلات سازگاری باکناره گیری از ورزش قهرمانی در ایران

استاد راهنما:

دکتر فرشاد تجاری

اساتید مشاور:

دکتر فریده اشرف گنجویی

دکتر سید محمد کاظم واعظ موسوی

پژوهشگر:

الهام مشکل گشا

تابستان ۱۳۹۱

Islamic Azad University

Central Tehran Branch

Faculty of Physical Education and Sport Science

"Ph.D" Thesis

Management and planning on physical education

Subject:

Factors related to adjustment difficulties to retirement from professional sport in Iran

Supervisor:

Dr. Farshad Tojari

Consulting supervisor:

Dr. Farideh ashraf Ganjouei

Dr. Mohammad kazem Vaez Moosavi

By:

Elham Moshkelgosha

Summer 2012

تقدیم به :

تقدیم به پدرم به استواری کوه ، مادرم به زلالی چشمه ، همسرم به صمیمیت باران ، دخترم به
طراوت شبانم

تشکر و قدردانی :

با سپاس فراوان از
استاد راهنمای گرانقدرم جناب آقای دکتر فرشاد تجاری که همواره مدیون مساعدت های بی دریغ
علمی ایشان هستم.

اساتید مشاور بزرگوارم، سرکار خانم دکتر گنجویی و جناب آقای دکتر واعظ موسوی که تکمیل این
رساله بدون صبر، دقت و نکته سنجی های علمی ایشان میسر نبود.

چکیده:

نوع ویژه ای از انتقال، کناره گیری از ورزش قهرمانی است. هدف اصلی این مطالعه شناسایی نحوه ارتباط عوامل موثر بر مشکلات تطبیق با کناره گیری ورزشکاران و ارائه مدلی مناسب در این زمینه می باشد. جامعه آماری تحقیق شامل ورزشکاران با سابقه عضویت در تیم های ملی که بیش از سه سال از زمان کناره گیری آنها نگذشته باشد، است. ۲۲۰ نفر ورزشکار کناره گیری کرده نمونه نهایی این تحقیق را تشکیل دادند. از پرسشنامه کناره گیری از ورزش حرفه ای سیسک (۲۰۰۰) برای جمع آوری داده ها استفاده گردید. یافته ها نشان داد که هنگامی که تعامل و ارتباط توأما متغیرهای مستقل بر متغیرهای وابسته مورد بررسی قرار می گیرد تنها چهار عامل سن، شبکه حمایت اجتماعی، سرعت کناره گیری و هویت ورزشی بر مشکلات فردی، روانی - اجتماعی و حرفه ای کناره گیری موثر هستند. براساس نتایج این پژوهش در صورتی که بخواهیم از طریق عوامل ورزشی و عوامل غیر ورزشی مشکلات ورزشکاران کناره گیری کرده از ورزش قهرمانی به طور توأما کاهش یابد، باید عوامل سن کناره گیری، شبکه حمایت اجتماعی، سرعت کناره گیری و هویت ورزشی در بین ورزشکاران مورد توجه قرار گیرد

واژه های کلیدی: کناره گیری یا حذف شدن، بازنشستگی، انتقال، مشکلات کناره گیری، حرفه ورزش، مقابله، کیفیت تطبیق، پایان حرفه

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
فصل اول: مقدمه و معرفی	
۳	۱.۱. مقدمه
۳	۲.۱. بیان مسئله
۷	۳.۱. ضرورت تحقیق
۸	۴.۱. اهداف تحقیق
۹	۵.۱. فرضیه ها
۹	۶.۱. پیش فرض ها
۱۰	۷.۱. محدودیت ها
۱۰	۸.۱. تعریف واژه ها و اصطلاحات کلیدی
فصل دوم: مطالعات نظری	
۱۳	مقدمه
۱۳	۲.۱. زیر بنای نظری
۵۳	۲.۲. پیشینه تاریخی:
فصل سوم: روش شناسی تحقیق	
۶۱	مقدمه:
۶۱	۱.۳. روش تحقیق
۶۱	۲.۳. جامعه آماری
۶۱	۳.۳. نمونه آماری و روش نمونه گیری
۶۲	۴.۳. تعریف عملیاتی متغیرها
۶۳	۵.۳. مقیاس اندازه گیری متغیرها
۶۴	۶.۳. جمع آوری داده ها:
۶۶	۷.۳. روشهای آماری

فصل چهارم : تجزیه و تحلیل یافته های تحقیق

مقدمه.....	۶۸
۱.۴ . یافته های توصیفی (توصیف ویژگیهای فردی آزمودنیها).....	۶۹
۲.۴ . یافته های استنباطی.....	۷۶
۳.۴ .آزمون فرضیات پژوهش.....	۸۷

فصل پنجم : نتیجه گیری و پیشنهادات

مقدمه.....	۱۰۶
۱-۵ بحث و نتیجه گیری.....	۱۰۶
۲.۵ .پیشنهادات برخواسته از تحقیق.....	۱۱۹
۳.۵ .پیشنهادات برای تحقیقات بیشتر.....	۱۲۴
پیوست الف.....	۱۲۷
منابع.....	۱۳۲
چکیده انگلیسی.....	۱۵۱

فهرست جدول ها

عنوان	صفحه
جدول (۱.۴) فراوانی مربوط به ورزشکاران کنارگیری کرده از نظر سن ، جنسیت، مدرک تحصیلی، رشته ورزشی، وضعیت تاهل، شغل فعلی، سالهای رقابت ورزشی، سابقه عضویت در تیم ملی، دفعات تمرین هفتگی، بالاترین سطح رقابت ورزشی.....	۶۹
جدول ۲.۴. آمار توصیفی مرتبط با « شاخص های هویت ورزشی ».....	۷۰
جدول ۳.۴. آمار توصیفی مرتبط با « شاخص های عوامل ورزشی ».....	۷۱
جدول ۴.۴. آمار توصیفی مرتبط با « شاخص های مشکلات فردی ».....	۷۱
جدول ۵.۴. آمار توصیفی مرتبط با « شاخص های مشکلات روانی- اجتماعی ».....	۷۲
جدول ۶.۴. آمار توصیفی مرتبط با « شاخص های مشکلات حرفه ای ».....	۷۳
جدول ۷.۴. آمار توصیفی مرتبط با « شاخص های شبکه حمایت اجتماعی ».....	۷۳
جدول ۸.۴. آمار توصیفی مرتبط با « شاخص های انتقال های غیرورزشی».....	۷۳
جدول ۹. ۴. آماره های توصیفی برای متغیرهای مورد مطالعه.....	۷۶
جدول ۱۰. ۴. شاخصهای برازش برای متغیر هویت ورزشی.....	۷۷
جدول ۱۱. ۴. شاخصهای برازش برای متغیر عوامل ورزشی.....	۷۹
جدول ۱۲. ۴. شاخصهای برازش برای متغیر مشکلات فردی.....	۸۱
جدول ۱۳. ۴. شاخصهای برازش برای متغیر مشکلات روانی- اجتماعی.....	۸۲
جدول ۱۴. ۴. شاخصهای برازش برای متغیر شبکه حمایت اجتماعی.....	۸۵
جدول ۱۵.۴. آزمون نرمال بودن توزیع داده ها در متغیرهای مورد بررسی.....	۸۷
جدول ۱۶.۴ میانگین، انحراف استاندارد و ماتریس همبستگی مربوط به اختیار با مشکلات کناره گیری ورزشکاران کناره گیری کرده.....	۸۹
جدول ۱۷.۴ ضرایب رگرسیون مرتبط با پیش بینی «مشکلات فردی، روانی- اجتماعی و حرفه ای»، بر اساس «اختیار» ورزشکاران کناره گیری کرده.....	۹۰
جدول ۱۸.۴ میانگین، انحراف استاندارد و ماتریس همبستگی مربوط به سرعت با مشکلات کناره گیری ورزشکاران کناره گیری کرده.....	۹۰
جدول ۱۹.۴ ضرایب رگرسیون مرتبط با پیش بینی «مشکلات فردی، روانی- اجتماعی و حرفه ای»، بر اساس «سرعت» کناره گیری ورزشکاران کناره گیری کرده.....	۹۱

- جدول ۲۰.۴ میانگین، انحراف استاندارد و ماتریس همبستگی مربوط به هویت ورزشی با مشکلات کناره گیری ورزشکاران کناره گیری کرده ۹۲
- جدول ۲۱.۴ ضرایب رگرسیون مرتبط با پیش بینی «مشکلات فردی، روانی- اجتماعی و حرفه ای»، بر اساس «هویت ورزشی» ورزشکاران کناره گیری کرده ۹۳
- جدول ۲۲.۴ میانگین، انحراف استاندارد و ماتریس همبستگی مربوط به برنامه ریزی با مشکلات کناره گیری ورزشکاران کناره گیری کرده ۹۳
- جدول ۲۳.۴ ضرایب رگرسیون مرتبط با پیش بینی «مشکلات فردی، روانی- اجتماعی و حرفه ای»، بر اساس «برنامه ریزی» ورزشکاران کناره گیری کرده ۹۴
- جدول ۲۴.۴ میانگین، انحراف استاندارد و ماتریس همبستگی مربوط به متغیر دستیابی به اهداف ورزشی با مشکلات کناره گیری ورزشکاران کناره گیری کرده ۹۴
- جدول ۲۵.۴ ضرایب رگرسیون مرتبط با پیش بینی «مشکلات فردی، روانی- اجتماعی و حرفه ای»، بر اساس «دستیابی به اهداف ورزشی» ورزشکاران کناره گیری کرده ۹۵
- جدول ۲۶.۴ میانگین، انحراف استاندارد و ماتریس همبستگی مربوط به متغیر سن با مشکلات کناره گیری ورزشکاران کناره گیری کرده ۹۵
- جدول ۲۷.۴ ضرایب رگرسیون مرتبط با پیش بینی «مشکلات فردی، روانی- اجتماعی و حرفه ای»، بر اساس «سن» ورزشکاران کناره گیری کرده ۹۶
- جدول ۲۸.۴ میانگین، انحراف استاندارد و ماتریس همبستگی مربوط به متغیر تحصیلات با مشکلات کناره گیری ورزشکاران کناره گیری کرده ۹۷
- جدول ۲۹.۴ ضرایب رگرسیون مرتبط با پیش بینی «مشکلات فردی، روانی- اجتماعی و حرفه ای»، بر اساس «تحصیلات» ورزشکاران کناره گیری کرده ۹۸
- جدول ۳۰.۴ میانگین، انحراف استاندارد و ماتریس همبستگی مربوط به متغیر شبکه حمایت اجتماعی با مشکلات کناره گیری ورزشکاران کناره گیری کرده ۹۸
- جدول ۳۱.۴ ضرایب رگرسیون مرتبط با پیش بینی «مشکلات فردی، روانی- اجتماعی و حرفه ای»، بر اساس «شبکه حمایت اجتماعی» ورزشکاران کناره گیری کرده ۹۹
- جدول ۳۲.۴ میانگین، انحراف استاندارد و ماتریس همبستگی مربوط به متغیر انتقالهای غیر ورزشی مثبت با مشکلات کناره گیری ورزشکاران کناره گیری کرده ۹۹
- جدول ۳۳.۴ میانگین، انحراف استاندارد و ماتریس همبستگی مربوط به متغیر انتقالهای غیر ورزشی منفی با مشکلات کناره گیری ورزشکاران کناره گیری کرده ۱۰۰
- جدول ۳۴.۴ ضرایب رگرسیون مرتبط با پیش بینی «مشکلات فردی، روانی- اجتماعی و حرفه ای»، بر اساس «انتقالهای غیر ورزشی مثبت» ورزشکاران کناره گیری کرده ۱۰۰

- جدول ۳۵.۴ ضرایب رگرسیون مرتبط با پیش‌بینی «مشکلات فردی، روانی- اجتماعی و حرفه ای»، براساس «انتقال‌های غیر ورزشی منفی» ورزشکاران کناره‌گیری کرده ۱۰۱
- جدول ۳۶.۴ کدهای برنامه نویسی لازم جهت تحلیل مدل معادلات ساختاری ۱۰۱
- جدول ۳۷.۴ مقادیر T-Value بین متغیر های مستقل و وابسته ۱۰۴
- جدول ۳۸.۴ شاخص های سنجش نیکویی برازش مدل ۱۰۴

فهرست شکل ها

<u>عنوان</u>	<u>صفحه</u>
شکل ۱.۱. مدل تاثیر عوامل ورزشی و غیر ورزشی بر مشکلات کناره گیری از ورزش قهرمانی در ایران	۷
شکل ۱.۴. مدل اندازه گیری هویت ورزشی با استفاده از تحلیل عاملی تاییدی در حالت تخمین استاندارد	۷۷
شکل ۲.۴. آزمون معناداری ضرایب و پارامترهای مدل اندازه گیری هویت ورزشی	۷۸
شکل ۳.۴. مدل اندازه گیری عوامل ورزشی با استفاده از تحلیل عاملی تاییدی در حالت تخمین استاندارد	۷۹
شکل ۴.۴. آزمون معناداری ضرایب و پارامترهای مدل اندازه گیری عوامل ورزشی	۸۰
شکل ۵.۴. مدل اندازه گیری مشکلات فردی با استفاده از تحلیل عاملی تاییدی در حالت تخمین استاندارد	۸۱
شکل ۶.۴. آزمون معناداری ضرایب و پارامترهای مدل اندازه گیری مشکلات فردی	۸۲
شکل ۷.۴. مدل اندازه گیری مشکلات روانی- اجتماعی با استفاده از تحلیل عاملی تاییدی در حالت تخمین استاندارد	۸۳
شکل ۸.۴. آزمون معناداری ضرایب و پارامترهای مدل اندازه گیری مشکلات روانی- اجتماعی	۸۴
شکل ۹.۴. مدل اندازه گیری شبکه حمایت اجتماعی با استفاده از تحلیل عاملی تاییدی در حالت تخمین استاندارد	۸۵
شکل ۱۰.۴. آزمون معناداری ضرایب و پارامترهای مدل اندازه گیری شبکه حمایت اجتماعی	۸۶
شکل ۱۱.۴. مدل مفهومی پژوهش (مدل ساختاری) برای آزمون فرضیات	۸۸
شکل ۱۲.۴. مدل اولیه ارتباط بین ۹ متغیر مستقل با مشکلات فردی، مشکلات حرفه ای، و مشکلات روانی- اجتماعی	۱۰۲
شکل ۱۳.۴. مدل اصلاح شده ارتباط بین ۹ متغیر مستقل با مشکلات فردی، مشکلات حرفه ای، و مشکلات روانی- اجتماعی	۱۰۳
شکل ۱.۵. مدل نهایی ارتباط ۴ متغیر مستقل با مشکلات فردی، حرفه ای، روانی- اجتماعی	۱۱۹

فصل اول

مقدمه و معرفی

۱.۱. مقدمه

پایان ورزش قهرمانی رویدادی طبیعی و اجتناب ناپذیر بر همه ورزشکاران است. انتقال از دنیای ورزش قهرمانی به دنیای بدون ورزش فرآیندی است که امروزه مورد توجه بسیاری از روانشناسان ورزشی قرار گرفته است. کسانی که در این حوزه مشغول به فعالیت هستند خوب می دانند که در پس وازّه های انتقال کناره گیری و مشکلات سازگاری با کناره گیری چه حوزه های تخصصی متعددی وجود دارد. انتقال برای عده ای ممکن است به آسانی عبور از یک جریان آرام آب باشد اما برای برخی دیگر این سفر ممکن است گذشتن از اقیانوسی موج باشد.

مشکلات پیش روی ورزشکاران در فرآیند تطبیق با کناره گیری به سه دسته کلی تقسیم می شوند: مشکلات فردی، مشکلات روانی- اجتماعی و مشکلات حرفه ای. صاحب نظران در این عرصه عوامل متعددی را جهت کاهش مشکلات سازگاری با کناره گیری از ورزش معرفی نموده اند. از جمله مهمترین این عوامل، عوامل ورزشی و عوامل غیر ورزشی هستند. اختیار فرد در زمان کناره گیری، میزان برنامه ریزی پیش از کناره گیری، هویت ورزشی، دستیابی به اهداف ورزشی، و سرعت کناره گیری از جمله عوامل ورزشی موثر بر مشکلات کناره گیری معرفی شده اند. سن فرد در زمان کناره گیری، تحصیلات وی، شبکه حمایت اجتماعی اطراف او، و انتقالهای غیر ورزشی نیز در زمره عوامل غیر ورزشی موثر بر مشکلات کناره گیری می باشند. به طور کلی مدل های پیری شناسی، مرگ شناسی و انتقال برای مطالعه کناره گیری از ورزش استفاده شده است و به عنوان یک ابزار محرک، زمینه ساز تحقیق پیرامون برخی مباحث انتقال حرفه ای از ورزش شده است. هریک از این دیدگاهها دارای محدودیت هایی است که این محدودیتها حاکی از نیاز بیشتر به تکامل مفهومی درحوزه مربوطه می باشد. اغلب ورزشکاران نمی دانند در طول دوران حرفه خود برای آینده چه کاری انجام دهند. به نظر می رسد روزهای پس از فعالیت ورزشکاران با بحران های روانی همراه باشد. این بحران ها ممکن است در غالب برخی اختلالات رفتاری مانند اعتیاد به الکل یا مواد مخدر آشکار شود. شناسایی عواملی که منجر به بروز مشکل در انتهای دوره فعالیت ورزش حرفه ای می شود و تعدیل این عوامل می تواند دوران بازنشستگی آرامی را برای ورزشکاران نخبه به عنوان اعضای جامعه به ارمغان آورد. لذا سازمان های متولی از جمله فدراسیون ها و باشگاه های ورزشی با استفاده از نتایج چنین مطالعاتی باید برای کناره گیری ورزشکاران خود به عنوان بخشی از مدیریت منابع انسانی برنامه ریزی صحیحی داشته باشند.

۲.۱. بیان مسئله

فرآیندهای انتقالی، فرآیندهایی اجتناب ناپذیر و حتی غیر قابل پیش بینی در زندگی هستند (اسچلزبرگ^۱، ۱۹۸۴). زندگی هر انسان به واسطه همین تغییرات و ناپایداری ها از دیگران

^۱. Schlossberg

متمایز می شود (ناکاتا^۱، ۲۰۱۰). نوع ویژه ای از انتقال، کناره گیری از ورزش قهرمانی است. دوره حرفه ای در ورزش کوتاه تر از سایر حرفه ها است. اغلب ورزشکاران در حدود دهه سوم زندگی بنا به دلایل مختلف باید از مشارکت حرفه ای در ورزش دست کشیده و به حوزه دیگری حرکت کنند و این حوزه معمولاً به مهارت های دیگری نیاز دارد که افراد به ندرت در مورد آن توانایی دارند (سینکلر^۲، ۱۹۹۰). در واقع کناره گیری از ورزش منجر به پیدایش نوعی احساس کمبود در ورزشکار می شود و این احساس کمبود ورزشکار را وادار می کند خود را با موقعیت بدون ورزش تطبیق دهد (استفان و تارگرزا، ۲۰۰۷، بایالی و دانیش^۳، ۱۹۹۲، ورنر و اورلیک^۴، ۱۹۸۱).

برخی از محققان معاصر به طور تجربی ثابت کرده اند که فرآیند انتقال از حرفه ورزش می تواند منبع اجتناب ناپذیر مشکلات تطبیق^۵ برای ورزشکاران باشد (استفان و تارگرزا، ۲۰۰۷، آفرمن و استامبولوا و زمیتی^۶، ۲۰۰۴، آلپسون و میر^۷، ۱۹۸۸، بلیند و استر^۸، ۱۹۹۲، کورتیس و وانیس^۹، ۱۹۸۸، گریندفور و بلیند^{۱۰}، ۱۹۸۵، لالی، گوردن و گراو^{۱۱}، ۱۹۹۷، مک اینالی^{۱۲} و همکاران، ۱۹۹۲، پارکر^{۱۳}، ۱۹۹۴، سینکلر و اورلیک، ۱۹۹۳، سیسک، ۲۰۰۴، اسبوداو و نک^{۱۴}، ۱۹۸۲، وب^{۱۵} و همکاران، ۱۹۹۸، ورنر و اورلیک، ۱۹۸۶، وایلن^{۱۶} و همکاران، ۱۹۹۳، وایپرت^{۱۷}، ۲۰۱۰، زاچوفسکی^{۱۸} و همکاران، ۱۹۹۷). مشکلات تطبیق با کناره گیری از نظر تیلور و اگیلوا (۱۹۹۸)، ترکیبی از برآیند عوامل تنش زا^{۱۹} هستند چرا که ورزش برای ورزشکار یک رابطه زنده و دوست داشتنی است و پایان آن به معنای فقدان این رابطه می باشد (لالی، ۲۰۰۷). بسیاری از ورزشکاران در پایان دوره ورزش حرفه ای خود احساس می کنند برای مدت طولانی قربانی ورزش حرفه ای شده اند. آنها در طول دوران ورزش حرفه ای از خانواده، دوستان و اهداف مالی چشم پوشی کرده اند. ناگهان این هزینه های اجتماعی ورزش

1. Nakata

2. Sinclair

3. Baillie & Danish

4. Werthner & Orlick.

5. Adjustment Difficulty

6. Alfermann & stambolva

7. Alison & Meyer

8. Blind & stratta

9. Curtis, J. & Ennis.

10. Greenddorfer & Blind.

11. Lavalley, Gordon, & Grove

12. McInnally

13. Parker

14. Svoboda & Vanek

15. Webb

16. Wylleman

17. Wippert

18. Zaichkowsky

19. Stressors

حرفه ای تبدیل به عواملی اضافی در تطبیق با بازنشستگی می شوند (الفرمن، ۲۰۰۰، آفرمن و گراس، ۱۹۹۷، مکفرسن^۱، ۱۹۸۰).

مشکلات پیش روی ورزشکاران در فرآیند تطبیق با کناره گیری به سه دسته کلی تقسیم می شوند: مشکلات فردی، مشکلات روانی- اجتماعی و مشکلات حرفه ای (تیلور و آگیلوا^۲، ۱۹۹۳، لالی و وایلمن، ۲۰۰۰، ۲۰۰۳، مارتین^۳، ۲۰۰۷).

ورنر و ارلیک (۱۹۸۶) در مصاحبه هایی ژرفکاوانه با نمونه ای از ورزشکاران آماتور کانادایی و دریافتند که ۷۸/۶ درصد آنان درجه ای از مشکلات را در کناره گیری خود احساس کرده اند. در یک بررسی از بازیکنان مرد جوانان هاکی کانادا، کارتیس و انیس (۱۹۸۸) گزارش کردند که ۶۳ درصد افراد مورد مطالعه احساساتی شبیه به پوچی بعد از کناره گیری از ورزش را تجربه کرده اند. مک اینالی و همکارانش (۱۹۹۲) در تحقیق خود بر روی بازیکنان فوتبال مرد حرفه ای کناره گیری کرده در ایالات متحده گزارش کردند، ۸۸ درصد فرآیند کناره گیری را به عنوان یک فرآیند به شدت گیج کننده دریافتند.

در ادبیات موجود گزارش شده که برخی افراد فرآیند تطبیق بهتر و آسانتری دارند و برای برخی دیگر فرآیند تطبیق مشکلتر می باشد (پاستوراک و اکاترین، ۲۰۱۰، ناکاتا، ۲۰۱۰، سینکلر اورلیک، ۱۹۹۳). به نظر می رسد فرآیند تطبیق با کناره گیری تحت تاثیر عواملی باشد که تعیین کننده کیفیت آن هستند. چه متغیرهایی می توانند بر مشکلات تطبیق اثر گذار باشند؟ آیا می توان با کنترل این متغیرها کناره گیری آسانتری را تجربه نمود؟

بررسی ادبیات موجود نشان می دهد که میزان مشکلات کناره گیری افراد بستگی به عوامل متعددی دارد، از جمله اختیار^۴ فرد در کناره گیری از ورزش، کناره گیری تدریجی^۵ و آهسته از ورزش، دستیابی به اهداف ورزشی^۶، برنامه ریزی برای کناره گیری^۷، هویت ورزشی^۸، سن، جنس، سطح تحصیلات، شبکه حمایت اجتماعی^۹ و انتقال های غیر ورزشی^{۱۰} (دارلی و همکاران، ۲۰۱۱، مارتین، ۲۰۰۷، سیسک، ۲۰۰۴، آفرمن، ۲۰۰۰، پارکر، ۱۹۹۴، ورنر و اورلیک، ۱۹۸۶).

---

1. Mcpherson

2. Taylor &Ogilvie

3. Martin

4. Voluntariness

5. Gradualness

6. Achievement

7. Planning

6. Athletic identity

9. Social Support

10. Non-athletic transitions

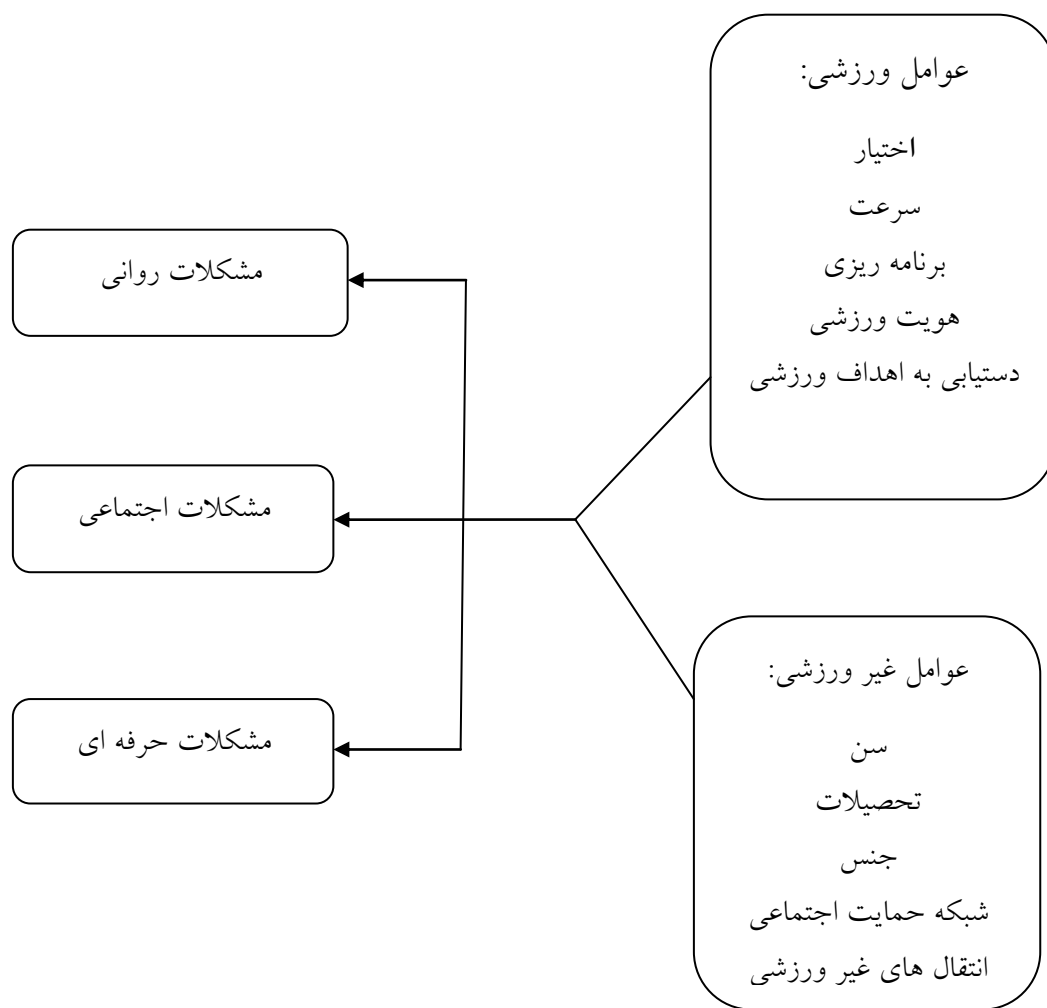

عواملی که به آنها اشاره شد را می توان در دو گروه عوامل ورزشی (اختیار فرد در کناره گیری از ورزش، کناره گیری تدریجی و آهسته از ورزش، دستیابی به اهداف ورزشی، برنامه ریزی، هویت ورزشی) و عوامل غیر ورزشی (سن، جنس، تحصیلات، شبکه حمایت اجتماعی و انتقال های غیر ورزشی) تقسیم بندی نمود (تیلور و آگیلوا، ۱۹۹۳، مارتین، ۲۰۰۷).

در این زمینه تاکنون مطالعه ای در داخل کشور صورت نگرفته است. در مطالعات انجام شده خارج از کشور نیز به طور واضح و دقیق به بررسی این عوامل و میزان تاثیر آنها بر فرآیند کناره گیری پرداخته نشده است. گرچه در مطالعات جداگانه ای که توسط مارتین (۲۰۰۷) و سیسک (۲۰۰۰)، انجام شد این عوامل شناسایی و تاثیر آنها بر هر دسته از مشکلات کناره گیری با استفاده از روشهای آماری همچون ضریب همبستگی بررسی شد، تاکنون مدل کاملی که ارتباط مستقیم و تعاملی متغیرهای مختلف بر مشکلات کناره گیری را نشان دهد در هیچ یک از مطالعات قبلی ارائه نشده است. از نظر تارگوزا^۱ (۲۰۱۱) مطالعات سیستماتیک پیرامون کناره گیری، در ایجاد تصویری بهتر از انتقال حرفه ای در ورزش و کمک به حل مشکلات ورزشکاران، موثر می باشد. محقق در این مطالعه بر آن است که با استفاده از روش آماری مدل یابی معادلات ساختاری، روابط خطی بین متغیرها و نحوه تعامل آنها را در غالب یک مدل شناسایی کند. سوال اصلی این مطالعه شناسایی نحوه ارتباط عوامل موثر بر مشکلات تطبیق با کناره گیری ورزشکاران و ارائه مدلی مناسب در این زمینه می باشد (شکل ۱).

---

^۱.Torregrosa

شکل ۱.۱. مدل تاثیر عوامل ورزشی و غیر ورزشی بر مشکلات کناره گیری از ورزش قهرمانی در ایران

۳.۱. ضرورت تحقیق

برنامه ریزی شغلی در حرفه ورزش همانند دیگر مشاغل از اهمیت خاصی برخوردار است. یکی از مراحل زندگی حرفه ای کناره گیری است. با توجه به اینکه اولین وظیفه مدیریت منابع انسانی تدارک نیرو از جامعه برای به کار گماشتن در سازمان است، منطقی است که وظیفه نهایی آن بازگرداندن نیرو به همان جامعه باشد (سیدجوادین، ۱۳۸۲). ورزش در سطوح قهرمانی نیازمند سطح بالایی از تعهد است، همانطوری که سایر فعالیت های زندگی نیز چنین تعهدی را

می‌طلبید (بالاگو^۱، ۱۹۹۹). برای کسانی که آرزوی رسیدن به سطوح قهرمانی در ورزش را در دل می‌پرورانند، لازم است به طور طبیعی از سنین کودکی روی ورزش به عنوان یک اولویت تمرکز کنند (بروم، ۱۹۸۱). با چنین درجه‌ای از تعهد از ذهنی، کناره‌گیری از ورزش به عنوان یک حادثه غم‌انگیز که منجر به احساس کمبود و سرخوردگی ورزشکاری شود، غیر منتظره نیست (باتریل^۲، ۱۹۸۱). وقتی که اساس عزت نفس فرد بر پایه برتری و قهرمانی در ورزش نهاده می‌شود، پایان راه ورزش مشکل‌تر خواهد بود. به نظر می‌رسد آگاهی از نحوه تکامل تجارب اولیه ورزشی، از سطح دبیرستان و دانشگاه، برای فهم بهتر کناره‌گیری مفید باشد (مارتین، ۲۰۰۷).

در حیطه ورزش، اغلب سازمانها توجهی برای کمک به ورزشکارانی که در حال عبور از ساختار آن سازمان هستند ندارند و به نظر نمی‌رسد که دستورالعمل جزیی و از قبل مشخص برای کمک به عبور سریع و درست ورزشکاران از جو سازمانی وجود داشته باشد (وایپرت، ۲۰۱۰). بیش از ۸۰٪ ورزشکاران شرکت‌کننده در المپیک احساس می‌کنند از نظر روحی و تکنیکی باید برای کناره‌گیری آمادگی پیدا کنند و ۴۶٪ آنها راه حلی برای نگرانی‌های خود درباره آینده پیدا نکرده‌اند (آجای^۳، ۲۰۰۷). غالباً کناره‌گیری ورزشکاران در محیطی جدای از افراد دیگر اتفاق می‌افتد آنها باید خود با مشکلات کناره‌گیری کنار آیند. گرچه ممکن است سیستم حمایت بین فردی از طرف خانواده یا دوستان نزدیک وجود داشته باشد، اما اغلب ورزشکاران حمایتی از طرف باشگاه یا دانشگاه خود دریافت نمی‌کنند (اسچلزبرگ، ۱۹۸۱).

اغلب ورزشکاران نمی‌دانند در طول دوران حرفه خود برای آینده چه کاری انجام دهند. به نظر می‌رسد روزهای پس از فعالیت ورزشکاران با بحران‌های روانی همراه باشد. این بحران‌ها ممکن است در غالب برخی اختلالات رفتاری مانند اعتیاد به الکل یا مواد مخدر آشکار شود. اورلیک و ورنر (۱۹۸۷) در مطالعه‌ای اعلام نمود ۶۶٪ ورزشکاران تحت بررسی پس از خاتمه ورزش برخی اختلالات رفتاری را بروز داده‌اند. بنابراین شناسایی عواملی که منجر به بروز مشکل در انتهای دوره فعالیت ورزش حرفه‌ای می‌شود و تعدیل این عوامل می‌تواند دوران بازنشستگی آرامی را برای ورزشکاران نخبه به عنوان اعضای جامعه به ارمغان آورد. لذا سازمان‌های متولی از جمله فدراسیون‌ها و باشگاه‌های ورزشی با استفاده از نتایج چنین مطالعاتی باید برای کناره‌گیری ورزشکاران خود به عنوان بخشی از مدیریت منابع انسانی برنامه ریزی صحیحی داشته باشند.

۴.۱. اهداف تحقیق

۱.۴.۱. هدف کلی:

هدف کلی این مطالعه بررسی عوامل موثر بر مشکلات سازگاری با کناره‌گیری از ورزش قهرمانی در ایران است.

^۱. Balaque

^۲. Botterill

^۳. Ajayi

۱.۴.۲. اهداف ویژه

۱. تعیین میزان تاثیر عوامل ورزشی (اختیار، سرعت کناره گیری، هویت ورزشی، دستیابی به اهداف ورزشی، برنامه ریزی) بر مشکلات کناره گیری ورزشکاران نخبه ایرانی
۲. تعیین میزان تاثیر عوامل غیر ورزشی (سن، تحصیلات، جنسیت، شبکه حمایت اجتماعی، انتقال های غیر ورزشی) موثر بر مشکلات کناره گیری ورزشکاران نخبه ایرانی
۳. توصیف مشکلات روانی، اجتماعی و حرفه ای کناره گیری ورزشکاران نخبه ایرانی
۴. توصیف ویژگیهای دموگرافیک ورزشکاران نخبه بازنشسته

۱.۵.۵. فرضیه ها

۱. میزان اختیار فرد باعث کاهش مشکلات کناره گیری می شود.
۲. سرعت کناره گیری باعث افزایش مشکلات کناره گیری می شود.
۳. هویت ورزشی باعث افزایش مشکلات کناره گیری می شود.
۴. برنامه ریزی قبل از کناره گیری باعث کاهش مشکلات کناره گیری می شود.
۵. میزان دستیابی به اهداف ورزشی باعث کاهش مشکلات کناره گیری می شود.
۶. افزایش سن کناره گیری باعث افزایش مشکلات کناره گیری می شود.
۷. افزایش سطح تحصیلات فرد باعث کاهش مشکلات کناره گیری می شود.
۸. وجود شبکه حمایت اجتماعی باعث کاهش مشکلات کناره گیری می شود.
۹. انتقال های غیر ورزشی بر مشکلات کناره گیری تاثیر می گذارد.
۱۰. فاکتورهای ورزشی (میزان اختیار فرد، سرعت کناره گیری، هویت ورزشی، برنامه ریزی قبل از بازنشستگی، میزان دستیابی به اهداف ورزشی) و فاکتورهای غیر ورزشی (سن، تحصیلات، جنسیت، شبکه حمایت اجتماعی و انتقال های غیر ورزشی)، به طور مستقیم و همزمان بر مشکلات کناره گیری تاثیر می گذارند.

۱.۶.۶. پیش فرض ها

۱. پرسشنامه های تحقیق به خوبی می توانند پوشش دهنده اهداف و فرضیه های تحقیق باشند.
۲. پرسشنامه های تحقیق با فرهنگ کشور هماهنگ بوده و برای پاسخ دهندگان روشن و قابل فهم هستند.
۳. روش های آماری تحقیق از جامعیت لازم برای تجزیه و تحلیل اطلاعات برخوردار هستند.
۴. نمونه های تحقیق با علم، آگاهی و صداقت به همه سوالات پرسشنامه پاسخ داده اند.